

ŽIVA KULTURNA DEDIŠČINA SLOVENIJE

Drežniški pust

Ime: Drežniški pust

Sinonim: Ta grdi in ta lepi

Zvrst: Šege in navade

Podzvrst: Letne šege

Predmetna oznaka: Pustovanje, maske, karneval

Lokacija: Drežnica, občina Kobarid

Nosilec izročila, znanja ali dejavnosti: Krajevna skupnost Drežnica, Drežnica 15/a, 5222 Kobarid, +386 5 3848 503, drezniski.pust@gmail.com, <http://www.kobarid.si/dreznica/pust.html>

Geokode lokacije (GPS): Središče vasi N 46° 15' 26", E 13° 36' 52"

Prostor dediščine: Območje vasi Drežnica.

Pristojnosti: Etnologija

Povezave z ustanovami: Goriški muzej (<http://www.goriskimuzej.si/uvod.html>), Tolminski muzej (<http://www.tol-muzej.si/>), ISN ZRC SAZU (<http://isn.zrc-sazu.si/index.php?q=sl/node/45>).

Povezave z registri:

Avtorja prijave: Drago Lišter (Fantovska skupnost, Drežnica), Naško Križnar (Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana)

Opis dediščine

V Drežnici se je ohranilo kompleksno tradicionalno pustovanje z izvirnimi pustnimi liki in z značilno vlogo fantovske družbe. Fantovščina ni pomembna le za pripravljanje pusta, pač pa ima še druge funkcije v vasi, npr. sprejem fantov v fantovsko družbo, organizacijo miklavževanja, izdelavo poročnega *prtona* in pomoč ostarelim. V zadnjih desetletjih so se fantje odločili, da ne bodo nastopali na pustnih karnevalih, s čimer so pokazali, da želijo utrditi izročilo in enkratnost svojega pustovanja. Pustni čas se v Drežnici začne zadnjo soboto v letu, ko fantovska družba sprejema nove člane, vrhunec doseže na pustno soboto z obhodom po vasi in s prireditvijo na trgu, sklene pa se na pustni torek s sodbo in pogrebom pusta.

1. Pred pustom

V času po novem letu si fantje na drugem in tretjem sestanku (prvi je namenjen sprejemanju novih fantov) razdelijo vloge. Potem se začnejo priprave: izdelovanje novih *obličij* (tako v Drežnici imenujejo masko), šivanje oblek in pripravljanje vsega, kar je potrebno za pustovanje. Priprave na pust morajo biti čim bolj skrivne, niti dekleta niti starši ne smejo vedeti, kdo bo v kaj našemljen. Na novo sprejeti fantje so prvo leto ponavadi napravljeni v Ta grd«, zato mora vsak narediti svojo masko. Na dan pred pustom, na petek, se vsi fantje zberejo na zadnjem sestanku, da se pogovorijo še o zadnjih podrobnostih. Pred polnočjo gredo v središče vasi, ugasnejo javno razsvetljava in zapojejo pesem »Bleda luna«, drežniško fantovsko himno. Nato gredo v *povorki* po vasi in zganjajo strašen hrup in trušč. *Povorka* je v Drežnici znanilka pusta, prav tako kakor vriskanje, ki ga je, bolj ko se bliža pust, na vasi slišati vse več.

2. Pustna sobota

Pustni sprevod sestavljajo številne maske, povezane v ženitovanjskem sprevodu. Delijo se na Ta lepe in Ta grde. Prvi v sprevodu hodi Tisti, ki vozi, za njim gre Godec, pa dva ali trije pari Ta lepih in Ta stara dva. Sledijo Petelinar in Vsaka dobi, pa Zdravnik in Rezjan, Ta debel, Cgajnarji in najznačilnejša drežniška maska – Ta grdi. Na koncu sprevoda hodi Policaj. Tu sta Hudič in Smrt, ki pomagata Ta grdim loviti otroke, in Poštar. V drežniškem pustu je tudi nekaj likov, ki jih ne vidimo vsako leto, ampak se pojavijo občasno. Sprevod Ta lepih hodi od hiše do hiše. Pri vsaki ponovijo dvogovor med vodjem sprevoda in gospodarjem, preden jih ta spusti v hišo.

3. Sodba

Že na dan pred pustnim torkom se nekaj fantov zbere, da zapišejo kazniva dejanja, za katera bodo obtožili pusta. Na pustni torek se začne na *placu* sodba, pri kateri je navzočih veliko ljudi. Na odru so Sodnik in dva Porotnika, zraven pa Šajterji« (vojaki, ki imajo uklenjenega Ta grdega). Tu sta v obrambo pusta še Zagovornik in Ta stara, tj. njegova mati. Pust je kriv prav za vse, kar se je v zadnjem letu slabega godilo v vasi. Na koncu ga obsodijo na obešanje, ustrelitev ali zastrupitev. Ko ga rablji

pokončajo, ga fantje peljejo v pogrebnem sprevedu v gostilno, kjer do polnoči leži na parah. Ko se približa polnoč, ga nesejo za pogrebom na kraj zunaj vasi, imenovan *dabr*. Tam ga še pred polnočjo sežgejo, opolnoči pa zavlada tišina.

Dediščina drežniškega pusta se prenaša iz roda v rod z ustnim izročilom in prenašanjem znanja s starejših članov drežniške fantovščine na mlajše. To niti ni težka naloga, saj v Drežnici otroci že od mladih let odraščajo s pustom, ki ga najprej doživljajo kot 'žrtev' Ta grdih in Cgajnarjev, nato pa v vedno večjem pričakovanju, kdaj bodo sami smeli postati del pustovanja. K skrbi za ohranjanje tradicionalnih vrednot spada tudi učenje izdelovanja lesenih in drugih mask.

Kratkoročno in srednjeročno drežniški pust ni ogrožen, saj je dovolj otrok, ki nestrpno pričakujejo, da bodo smeli biti del dogajanja. Zaskrbljujoča pa je negotovost v zvezi s prostorom, ki ga drežniška fantovščina potrebuje za svoje delovanje. Trajnejša rešitev primerne prostora bi za dlje časa zagotovila delovanje fantovščine, omogočila bi tudi ohranjanje in predstavitev drežniške pustne dediščine.

Drežniški pust se z majhnimi spremembami ohranja že zelo dolgo, poglobljena naloga drežniške fantovščine v zadnjih desetletjih pa je soglasna skrb za ohranjanje krajevne kulturne dediščine. Razvojna priložnost tiči prav v »ne-razvoju« pusta oz. v ohranjanju obstoječega stanja. To lahko pripomore k prepoznavnosti kraja v bližnji in daljni okolici. Pustovanje je največji javni dogodek v kraju, ki se ga udeležijo številni obiskovalci iz vse Slovenije in tujine. Za svoje delovanje je fantovska družba prejela občinsko priznanje leta 2009.

Drežniško pustovanje spada med vidnejša tradicionalna pustovanja v Sloveniji in je z zoomorfno masko Ta grdega, ki sodi med 15 najznačilnejših šemskih likov na Slovenskem, povezano s podobnimi pustovanji v Evropi, od alpskega loka do Balkana in Sredozemlja. Nosilec pustovanja je fantovščina, ki v kraju še ohranja tradicionalni pomen in način delovanja, v zadnjem času pa tudi zavestno skrbi za krajevno kulturno dediščino.

Za to pustovanje je značilna kompleksna dramaturgija, katere značilnosti so: velik časovni razpon od sprejema novih fantov v fantovščino do obsodbe pusta, skupinski obhod vseh hiš v vasi, natančno določne vloge šemskih likov, delitev na grde in lepe (dinamične in mirne like), glasbena spremljava, ples, skupno kosilo in osrednja prireditev na vaškem trgu.

Za delovanje je fantovščina deležna soglasnega priznanja krajanov in širše lokalne skupnosti.

Priloge

Bibliografija

Blazetič - Juren, Neva (1993): Prepovedana fantovska skrivnost. »Obličja« ohranjajo pogansko tradicijo v drežniških hribih. *Primorske novice* 47, 14 (19. 2.): 29.

Blazetič, Neva (2002): Ko fantje zares postanejo 'ta grdi'. Drežniška fantovščina prepovedala komercializacijo pustnega običaja. *Sobota* 6, 5 (2. 2.): 3.

Bric, Jernej (2002): Starosvetno pustovanje v Drežnici. *Rodna gruda* 49, 2 (feb.): 49.

Fabjan, Igor (1997): »Ta grdi«, »Ta lepi«, »Ta ---«. Pustovanje v Drežnici. *Rodna gruda* 44, 2 (feb.): 51.

Ivančič, M. (1998): *Maskiranje. Od resnega rituala do brezciljne zabave. Nadaljevanje pustne tradicije v Drežnici*. Diplomsko naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za sociologijo. [Tipkopis.]

Kapitan, David (1998): *Lesena maska pod Krnom*. Seminarska naloga. Nova Gorica: Srednja lesarska šola. [Tipkopis.]

Koren, Srečko (1998): *Drežniški pust in drežniška fantovščina*. [Tipkopis.]

Kuret, Niko, Boris **Kuhar** in Marija **Makarovič** (1963): *Slovenske ljudske maske. Razstava v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani*. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej.

Kuret, Niko (1972): Obredni obhodi pri Slovencih. *Traditiones* 1: 93–112.

Križnar, Naško (1979): Starši so branili hčeram poroko s tistim, »ki na pusta roge nosi« v Drežnici. *Primorski dnevnik*, 25. 2.: 5.

Kuret, Niko (1984): *Maske slovenskih pokrajin*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

- Kuret**, Niko (1989): *Praznično leto Slovencev*. 1. knjiga. Ljubljana: Družina.
- Mihelič**, Jože A. (1998): Pustovanje v Drežnici. Pustne navade in običaji. *Gea* 8, 2: 6–8.
- Perat**, Janko (1970): Norčije drežniških »pstov«. *Delo*, 5. 2.: 6.
- Roš**, Katja (1996): Brez uši in klopov: skrivnostni drežniški pustovi. *Delo* 38, 37 (15. 2.): 10.
- Šega**, Polona (2003): Obhodi obrednih maskirancev v Drežnici konec 20. stoletja. V: Fikfak, Jurij [idr.], ur.: *O pustu, maskah in maskiranju*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Opera ethnologica slovenica): 177–190.
- Volarič**, Tina (2008): Pustovanje. Ločnice in prehodi. *Traditiones* 37,1: 47–78.

Filmografija

- Kocjančič**, Drago (1965): *Kaleidoskop*. [Fimski trak]. Ljubljana: Arhiv TV Slovenija, 3168/1. 24. III 1965.
- Pust v Drežnici* (1972). [Filmski trak]. *Obzornik* 14. 2. 1972. Ljubljana: Arhiv TV Slovenija, D1081/5.
- Križnar**, Naško [idr.] (1979): *Ta grdi*. [Filmski trak 16 mm]. Beograd: TV. (21 min): barve, zvok.
- Slak**, Franci (1990/91): *Drežniški pustovi*. [Filmski trak 16 mm]. Ljubljana: TV Slovenija. (29 min): barve, zvok.
- Križnar**, Naško (2005): *Pustovanja v Sloveniji* [Videoposnetek]: odlomki. Ljubljana: Avdiovizualni laboratorij Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU. 1 video DVD (20 min): barve, zvok.
- Križnar**, Naško (2006): *Drežniški pust* [Videoposnetek]. Ljubljana: Avdiovizualni laboratorij Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU, p. 1996. 1 video DVD (68 min): barve, zvok.